

KONTU KONTARI

A. TXEJOV'EN

Guraso zintzoa

Leku txit berezia, bere gisakoa, du Anton P. Txejov'ek bere erriko eta munduko literaturan. Bere aldiko idazlan gaitzik etzigun utzi, zaartxeagoak zituen Dostoievsky eta Tolstoy'k bezala. Il ere, 44 urtetan il zen, 1904'ean. Ipuiak eta novela laburrak egin zituen ("Nere bizitza", "Seigarren sala"), baita antzerkiak ere, ekitaldi bakarrekoak franko ("Artza", "Tabakoaren kalteak") eta besteak luzeagoak ("Ivanov", "Kaioa", "Osaba Vania", "Iru Aizpak", "Baratzeko gereziondoak"). Alaz ere, beste edozeinen gaiñetik maite izan dute geroztik irakurle askok, eta eztira gutxi gidari eta eredutzat artu duten idazleak, naiz ipuletan naiz teatroan. Aren entzutea, gaiñera, ixildu bearrean, gero ta zabalago edatu izan da gaur arte.

Egia maiteago zuen Txejov'ek ametzak baiño. Begi zorrotza zuen —mediku-begia— gizon-emakumeen utsak, makurrak eta auleriak aurkitzeko, inork izan badu, eta esku ausarta beroiek azaltzeko. Beste zerbait ere badu orratik, erraz asko ikus ditekeanez beste ipuigille andi batekin, Maupassant'ekin, berdintzen badugu. Maupassant'ena, zerurik gabeko lurra da; Txejov'enak, berriz, zerurik ezpadu ere, bizi-bizirik dauka zeru-ametsa. Giza-bizitza narrasa, zitala, loia da maiz, baiña ez berez ala bear duelako. Onela dio bere iru aizpetatik batek: "Denbora badijoa, gu ere bai. Aaztuko gaituzte, aaztuko dituzte gure aurpegiak, gure mintzoa, nolakoak giñan. Baiña gure penak poz biurtuko dira gure ondorengoentzat, zoriona eta pakea izango dira nagusi lurrean, eta esker onez oroituko dira gaur bizi geranoz. Ez, aizpa maiteak, gure bizia ezta oraindik bukatu!" Besteak beste, ez ote dio askori obe-bear orrek, zeru-min orrek Txejov'ganako bidea zabaldu?

Esatera noana zerbaiten ondoren gertatu oi da geienetan: jokoan galdu ondoren, mozkortu ondoren edo urdailleko miña izan ondoren. Stepan Stepanovix Gilin'ek oso aldarte txarra du esnatzean. Marmarrean, bekaiña zimur, illea latz, aurpegia beltz, badirudi norbaitek iraindua dela edo zerbait iguin duela. Astiro jantzi, Vichy'ko ura edan, eta abiatzen da batetik bestera.

—Nai nitek jakin nor ote dugun ateak itxitzten dituen astoa. Ken ortik paper ori! Ogel mirabe izan eta ardandegian baiño okerrago gabiltza. Nor ari da ate-joka? Deabruak eramango! aal dik datorrena!

—Gure Fedia'ri kontzen zion iñudea duzu —adierazten dio emazteak.

—Zertara etorri da? Iñoren bizkarretik jatera?

—Stepan, gizona, zerorrek deitu zenduen eta orain aserratu egiten aal zera?

—Ni enaiz aserratzen, gauzak nola diren esatea besterik ez tut egiten. Eta, zuk, ez aal duzu zeregifñik? Or zaude exerita, besoak gurutzaturik, mokoka. Emakume auk! Eguna joan eta eguna etorri, beti egonean. Gizona leer gaizto egiten lanean, eta emakumea, bere bizi-laguna, exeri ta egon, anddere baten gisa. Eztizu pikorik joko: aski du zelatan egotea, senarrari sesioa nondik sortuko. Neskatxa gazte-itxurak utzitzeko ordua baduzu. Zu etzera neskatxa gaztea: emaztea zera, ama. A, buruari eragiten aal diozu? Egi garratzak min ematen?

—Au ere badugu! Egi garratz oriek gibleko miña duzunean bakarrik esaten dituzu.

—Okasio-billa aal zabiltza?

—Non ziñan bart? Jokoan, adiskideren baten etxean?

—Ala balitz ere, ez tu iñork jakin bearrik. Eztiot iñori konturik eman bear. Galtzen badut, nere dirua galtzen dut. Etxean gastatzen dena eta neronek gastatzen dudana nerea da, ba aal dakizu?, nerea.

Eta orrelaxe, atertu gabe. Baiña Stepan Stepanovix'en zorrotasuna, zuzentasuna eta birtuteak eztira iñoiz otorduan, etxeakoak inguruan dituenean, bezain ederki agertzen. Zopa ekarri orduko asten da. Leenbiziko kutxarekada artu, aurpegia zimur tu eta planto egiten du.

—Au lana! —dio aopean—; ostatu batera joan bear ko diat jatera.

—Zer? —galdetzen dio emazteak—. Zopa ez aal dago bear bezala?

—Ez. Zakur batek ere eluke irentsiko. Gazia dago. Zatar-usaia dario. Tipula-puxka txeatuak igeri dabilta, zomorroak bezala... Ezta siñesteko. Amfisa Ivanova —iñudeari—, dirua parrastaka ematen dut egunero jan dezagun. Eztizut deus neretzat gordetzen eta be-

gira nola ematen didaten jaten. Nere lanbidea utzitzea nai dute nonbait, eta neroni maneatzten astea.

—Oso goxoa dago gaurko zopa —ematen dio aditzera iñudeak.

—Bai? Zuk ala uste? —erantzuten dio Gilin'ek, bekoz-beko begira—. Nork bere gustua du, izan ere, eta zurea eta nerea ez izaki nonbait berdiñak. Zuri, esate baterako, atsegin aal zaizkizu onako mutiko onen lañezak?

Gilin'ek, besoa zabaldurik, semeagana zuzendu du beatza.

—Zu —gaiñeratzen du— txoraturik zaude zere orrekin; ni, berriz, suturik.

Fedia'k, zazpi urteko mutil-koxkor zurbil, mintsuak, utzitzen du bazkaria eta begiak beeratzen ditu. Zuri-zuri jarri zaio aurpegia.

—Zu —aurrera doa Stepan Stepanovitz— txoraturik zaude; ni, berriz, bene-benetan suturik. Etxe au nork gobernatzten duen eztakit, Esango nuke, orratik, obeto ezagutzen dudala nere semea, aita nalzenez, zuk baiño. Begira, begira, nola dagoen maiean. Ori aal duk bear den bezala azitako aur bat exertzeko modua? Jar adi ongi!

Fedia'k jaso du burua eta lepoa luzatu, tenteago jarri delakoan. Malkoz bete zaizkio begiak.

—Jan zak! Ar zak kutxarea erakutsi ditean bezala! Ago pixka bat! Nik erakutsiko diat, nik, gaizto alena! Ez aal aiz begiratzena ausartzen? Begira ezadak, begira, begiz-begi!

Fedia'k nai lloke begiratu, baiña, aurpegia dardar, negarra du begian leen baiño ugariago.

—Egin zak negar! Errua irea delarik, oraindik negar. Oa zoko batera, alproja!

—Utz zaiozu beintzat jaten —aurrea artzen dio emazteak.

—Dagoela jan gabe! Orrelako petral batek eztu jateko eskubiderik.

Fedia, beldur eta ikara, altxatzen da exer-lekutik eta badijoa zoko batera.

—Are geiago zigortuko aut. Iñork ezpaau ezi nai, neronek eziko aut. Nerekin eztitek balio ez biurrikeriak ez otorduko negarrak, txatxu ez bestena. Lan egin bearko duk. Aitak lan egiten dik: i ez aiz aita baiño geiago. Lan egiten eztuenak eztik jatea merezi. Gizonak gizon bear dik izan.

—Jaungoiko santua, aski da! —eskatzen dio emazteak, frantsesez—. Ez gaitzazula lotsaraz kanpotarren aurrean. Atsoa kontu-artzten ari da eta auzoan dena zabalduko du.

—Bost ajola neri auzokoak —erantzuten dio Gilin'ek rusoz—. Ongi dakin, Amfisa Ivanova, izpidean nagoela. Pozbide asko dudala uste aal dun alfer orregandik? Adi zak, pardel arraioa, ba aal dakik

zenbat kostatzen zaidan i mantentzea? Dirua egiten dudala iruditzen aal zaik, edota doarik ematen didatela? Negarrik ez! Ixo! Entzuten aal duk, ala ez? Makilka ematea nai aal duk? Alprojazarra...!

Fedia garraxi baten ondoren zotinka asten da.

—Au eztu iñork burutuko —oiu egiten du amak, zapia utzi eta maitik jeikiaz—. Ezin diteke jan. Jatekoa ere kontrako eztarritik sartzen da.

Begia muxu-zapiz estali ta badijoa kanpora.

—A! Gure andrea mindu zaigu —dio Gilen'ek irriparre gaiztoz—. Minbera izaki, minberaegia. Noski, ba, Amfisa Ivanova! Jendeak ez egia entzun nai, Errua neronena izango da azkenean!

Zenbait minutuz eztu iñork txintik ateratzen. Sumatzen du Gilin'ek eztela iñor jaten asi. Asperen egiten du eta, iñudearen aurpegi gorritu eta naigabetuari begira, galdetzen dio:

—Zergatik eztuzu jaten, Amfisa Ivanova? Zu ere minduko zindudan, noski. Eztuzu egia maite? Barka zadazu, arren. Naizena naiz: ezin gezurrik esan, ezin itxurakerietan ibilli. Egia esan bear beti, argi eta garbi. Baiña, ikusten dudanez, enau iñork bear emen. Aurrean naizenean, ezta iñor ezertara ausartzen: ez jatera, ez mintzatzerara. Zergatik eztidate esaten? Aurki aldegingo dut...; banoa...

Gilin, zutiturik, ateruntz abiatzen da, andi-ustean. Oraindik negarrez ari den Fedia'ri gelditzen zaio ondoan eta, burua arro-arro atzeratuaz, onela mintzatzen da:

—Gertatua gertatu den ezkeru, egizu nai duzuna. Eztut aurrera zure azibidearen arreta nere gain artuko. Barka zadazu on bearrez samindu bazaitut eta azitzen zaituztenak naigabetu baditut. Eztut aurrerantzean zure etorkizunarekiko erantzunbearrik jan nai.

Fedia zotinka ari da, leen baiño biziroago. Gilin'ek, iñoiz baiño arroago itzulirik, bere gelara aldegiten du. Bazkalondoko loa egin ondoan, asi zaio lanean barrengo arra. Lotsa da aritu den bezala arlitu delako bere emazte eta semearen aurrean, Amfisa Ivanova-ren aurrean: eluke oroitua ere nai arestian gertatuaz. Ez aitortu nai, ordea, arroa baita. Marmar pixka bat besterik eztu egiten.

Umore onez esnatzen da biaramonean eta garbitu bitartean txistuka ari da alaikiro. Jan gelan sartzen denean, gosaltzekoan, Fedia altxa egin da eta begira dagokio susmo txarrez.

—Zer dugu, gazte? —galdetzen du Gilin'ek exertzekoan—. Ze be-
rri, gazte? Dena ongi? Ator, ttiki, emaiok musu bat aitari.

Fedia, zurbil, itzal, urbiltzen zaio eta ukitzen du ezpainez aitaren masailla. Gero, ixil-ixilik, bere lekura dijoa atzera.

ELIZALDE'K itzulia